

UDC 811.512.165’272

ANA DİLİMİZİN KORUNMASINDA GAGAUZ DERNEKLERİMİZİN KATKISI HEM ETKİSİ

Kelioglo Vasiliy

«Ukraina gagauzlar birlii» Bütün Ukraina cümna kuruluşunun Başkanı

email: bessarab01@gmail.com

orcid id: 0009-0007-9029-3394

UNESCO araştırmalarına göre, gagauz dili kaybelen dillerin sırasına girdi. Şindiki vakıtta , yeni teknolojiya, globalizatsiya dünnyasında hem gagauz ailelerin Sovyet etkisi olduktan soram, bütün adetlerimiz hemaile kurallarımız deyişti .Bilgi edenmesi,Ana dilimizi korunması hem ilerlemesi,ana babaların düşünmelerine göre ilk sırada diilmiş.Onnarın yaşamalarında kendileri bu hedeflere pek önem vermeerler.

Gagauzların yaşayan kimisinin devletlerinde bu rolü kendi üstüne devlet aleer hem Ana dilimizi ürenmek için yardımlar yapeer,ama her keret bu yardım yeterli diil. Mesela, Ukrainada devletin parasınnan,okullar için gagauz dilinde bizim piitçilerin kiyatları hazırlaneer hem basıleer. Bundan kaare tomlarlık masalar,konferanslar, toplantılar,sempoziumnar,olimpiatlar,festivaller,Gagauz kültür günleri Ana dilimizde geçeer. Odessa bölgesinde Kurçu küünde devletin yardımınnanhem Yuriy Dimçoğlunun katkısınnan «Gagauz kültüramerkezi» açıldı .Bu Merkezin şindiki öndercinin Olga Kulaksızın güzel çalışmasınnan milletimizin artefaktlarını, adetlerimizi hem kültürümüzü korumak için çok işler yapıleer. Gagauz küülerimizindeyse Ukrainada, Türkiyede hem Moldovada Ana dilimizde basılan dergiler, gazetalar hem kiyatlar bu Merkezin yardımınnan her keret daatıleer. Odessa bölgenin 6 gagauz küülerin Bolboka, Kurçu, Dimitrovka, Kubey,Satılık Hacıhem Eski Troyanokullarında gagauz dili resmi öreniliyor. 2016 yılında «Ukrayna gagauzlar birlii» derneyin yardımınnan hem Arnaut Tudoranın katkısınnan T.G. Şevçenkonun adını taşıyan Kiev milli üniversitetindetürk bölümünde «Gagauz dili hem edebiyatı» bir zanaatı açıldı.Ama ne yazık ki buraya gagauz küülerimizden pek az üürenci geleer. Bir taraftan yabancı dilini kötü bildikleri için , öbür taraftan da patriot ruhu cıba oldukları hem perspektivayı görmedikleri için gelmeerler.

Odessada 2005 yılında bir önemni olay oldu. Küülerimizde latin grafikasına geçip geçmemesini soruş yaptıktan soram aktif olan gagauzlar,gagauz küülerin, okulların ,kultura merkezlerin öndercileri,Ukrainanın türlü türlü bölgelerinden gagauz derneklerin başları bir araya geldiler. En bitkide olumlu bir sonuç kabledildi, ani bütün Ukraina gagauzları her türlü kullanmalarında latin grafikasına geçmek hem bulundurmak karar aldılar. Ondan soram Odessa bölgesinin«Birlik» gagauz derneyi, «Ukraina gagauz birlii» derneyi hem Yuriy Dimçoğlu milletvekil yardımcının katkısınnanan 2008 yılında Ukraina Başbakanyardımcının kararıyla Ukraina gagauzları kendi dilinin kullanmasında,televideniye hem kiyat basılmasında latin alfabetesine hem grafikasına geçtiler . Bu olay Gagauz Erindeki okulların Ana dilimizin örenmesi Ukrainadaki gagauz küülerin okullarınderslerinden bir türlü oldular. Moldovada , Türkiyede hem başka türk devletlerinde çıkan kiyatlarıbizim uşaklar artık kolay kolay okuyup annayabileerler hem başka türk dillerinin ürenmesini ilerleyebileerler.Ukrainada yaşayan erli Türk milletlerin dillerini (karay,krımçak,krımtatar,gagauz,urum dillerini) örenmesinde bütün problemları çözmek için 3 yılda bir tomlarlık masalar yapılırdı.Bir kaç yıl geeri Odessada «Ukraina gagauzlar birlii»

derneen bayı başkanı Artöm Bulgar «Gagauz pazar okulunu» açtı. Orada uşaklarımız bizim adetlerimizi ,kulturamızı hem Ana dilimizi üreneerdiler . Ama cengin hem para etişmediin beterine okul kapandı. Üredicimiz Natalya Musaaafir her cumertesi Odessadan daa 200 km uzaklıkta bulunan Eski Troyan küündenderslere geleerdi. Odessa bölgenin gagauz radiosu «Gagauz dalgası» da paranın yokluun beterine kapandı. Şindi onun öndercisi Vitaliy Boşkov işsiz dureer, Bunun da beterine bizim saytıımız www.gagauz.org.ua hem bilgi bületenimiz «Haberci» de kapandılar. Sade Odessa cümna televizionunda «Ana tarafım» gagauz programası Nadejda Malenkovanın önderciliinde kaldı, ama o da küçük bütet olduu için pek sık sık küülerimize çıkameer , bütün kameraları , kullanan tehnikayı yeniledemeer.Bu işlere bakmadaan dernemizin üyelerinin Tudora Arnautun hem Olga Kulaksızın önderciliinnen bizim gagauz dilin üüredicileri, hiç bir kuruş almadaan, okullarımıza deyni gagauz dilin kiyatlarının hazırlamasına her keret katıldılar. Kurçu küün uşak başçesinde Ana dilimizi ilerletmek için bir gruba açıldı. Bu eksperimentta, para temelinde olmayınca , yavaş yavaş eridi. Ama buna bakmadaan derneemiz bitki 10 yılın içinde bizim gagauz piitçilerin, istoriklerin, yazıcıların 20 kiyatlarından zaade tiparladı.Bu işte yardımcı oldular metsenatlarımız, TİKA, YTB, Türksöy, Evropa Birliin cümna kuruluşları hem başka topluluklar. Ayrıdan isteerim söylemaa , ani Türkiye kiyatların tiparlamasından kaare , kendi parasınnan bizim ürencilerimizi , magistırlarımızı , doktorlarımızı , profesörlarımızı universitetlerinde üüredeer hem daa üüsek uura çıkareer, düzeer hem yeniledeer kultura merkezlerini, muzeyleri, bibliotekaları hem türlü türlü infrastrukuraları hem sotsial proektlerine katileer.

Ama bunnar hepsi Ana dilimizi , kökümüzü , temelimizi , gagauz milletimizin özünü korumak için pek azdır. İlkten Gagauz Erin politikası patriotik, halkını seven hem koruyan bir politika olsun laazım . Bundan soram Dünnanın her tarafından her bir gagauz kendi Vatanınnan ipi pek sıkı baalı tutar hem Gagauz Erin ilerlemesinin kendi sorumluluunu her keret duyar. Kendimizin adetlerini , kulturamızı hem Ana dilimizi üürenmek için de bir moda oluşturmaa laazım yada onnarın laazımını,faydalını göstermaa ,propagandasını da yapmaa laazım. Biz de se Gagauz Erinde saade rus propagandasını becereerler yapmaa. Ama ondan bize fayda hiç yok, saade zarar, asimilyatsiya hem türk kardaşlarımızdan hem bir birimizden uzaklaşma oleer. Gerçek Halk Topluşa bir iki teklifim olacak. Üle bir karar alsınnar ki gagauz türkçesinde hem yabancı dillerdeVatanımızın adı Gagauz Eri geçsin. Sade ruşçada Gagauziya adı kalsın. Bundan kaare resmi bayraamız gibi maavi canavar kafalı milli bayraamız kullanılsın laazım. Bütün avtonomiyanın devlet erlerine işe girmek için 2 dili (devlet hem gagauz dilini) bilmek laazım şart olsun. Bundan kaare bütün Dünnadan gagauz cümna kuruluşlarını (benim bildiim Odessa bölgesi gagauz dernaa ‘Birlik’ , Odessa kasabası gagauz dernaa ‘Gagauzlar’,Reni dolayı gagauz dernaa ‘Kardaşlık’, Harkov bölgesi gagauz dernaa ‘Gagauz birlii’ , Kiev kasabası gagauz dernaa ‘Halk birlii’, Bütün Ukraina cümna kuruluşu ‘Ukraina gagauzlar birlii’, Moskovadaki gagauz dernaa ‘Gagauzlar birlii’, Moskovodaki gagauz dernaa ‘Gagauz iş adamnarın birlii’, Ankaradaki gagauz dernaa ‘Gagauz dernaa’, İstanbuldaki gagauz dernaa ‘Gagauz dostluk-kültür ve dayanışma derneği’, Bulgariya (Varna) gagauz dernaa ‘Bulgariya gagauzlar birlii’, Kişinövdaki gagauz dernaa ‘Gagauz diasporası’, Kişinövdaki gagauz dernaa ‘Gagauzluk’,Komrattaki gagauz dernaa ‘Miras’) soburlaştırmak hem birleştirmek için Gagauz Erin öndercileri bir milli ideyayı oluştursunnar laazım. Ne de olursaydı, başımıza bir bela gelirseydi , politika tarafından da kimleri de tutursaydıımız, GAGAUZLUMUZU hiç diil laazım unutalım her keret te bir birimize laazım olalım arka hem zoor vakıtlarda bir birimizin yanında bulunalım laazım!

Ukraina hem Moldova gagauzları evelki vakıtlarda bir paadışalıkta yaşardılar. Soram Stalin, birleşmeylim deyni , iki paya bizi böldü. Ne kadar da bizi bölsele, biz bir birimizi bölmeeriz, neçin ki biz bir MİLLETİZ! Şindiki duruma göre Ukrainaylan Moldova Evropa Birliin yolunu kaptılar. Böyle giderseydi bütün Balkan gagauzları (Gretsiya,Bulgariya,Rumuniya,Eski Yugoslaviya devletlerin gagauzları) ,Moldova hem Ukraina gagauzları Evropa Birliin çatı altında olacaklar. Bundan soram biz daa sıkı , daa derinden hem daa kaavi gagauzların arasında hem gagauz dernekerin arasında ilişkilerimizi kuvetlendireceez. Elbetki daa üüsek uurlara çıkmak için her birimiz kendilerimizin temsilcilerimizi devletlerimizin öndercilerin arasına yollaylımlaazım!

Bizim görüşümüze göre Ana dilimizi korunması için bir kaç bakışımızı size açıklamaa istedik.

Gagauz dilini genel kurtarma proektleri:

1.Uşak başşesinden 4-cü klassa kadar rumun hem gagauz dilinde çevirmedeen, oynayarak hepsi urokları üürenme proekti.

2.Gagauz küülerin, sokakların adlarını doorutma yada eniden gagauz piitçilerin,gagauz adlarına, anılmış insannarın adına diiştirme proekti. Bu proekti insanna daa kolay kabletsinner deyni var nice 3 dilde (gagauzça , rumunca hem rusça) tabelaları yapmaa. Bizde Ukrainada bu proekti yüze getirmaa TİKA kayıl olduydu.

3.Uşaklarımıza eski gagauz adlarını koymak hem insannarın laablarını doorutma proekti.

4.Milletimizin Gagauz adından Gökoguz adına geçme proekti.

5.Adetlerimizi,kulturamızı,istoriyamızı hem Ana dilimizi üürenmek için hem azdan büyük kasabalarda, bölgelerde, dolaylarda hem onlayn Pazar okullarını açmak proekti.

6.Ana dilimizde sözlük, lafetmek hem dili kendin üürenme kiyatlarının proekti (hem tiparlanmış hem de elektron variantı).

7.Universitetlerde «Gagauz dili hem literaturası» zanatında üürencileri çekmek için Ana dilimizden kaare ingiliz hem Türkiye türkçesini üürenmek proekti. Başka büyük kasabalarda bu zanaatı açmak proekti.(Mesela İzmail universitetin rektoru kayıl oldu)

8.Bütün hukuk sistemini gagauz dilin laazımına döndürmek proekti. Hem çeviriçiler, hem noterler, hem polisler hem askerler hem başkaları zorunda kalsınnar.

9.Devletlerimizde Türk milletlerin ortak derneklerini kurma proekti.

10.Kendi uşaklarımızın dooru istoriyamızı hem kökümüzü bilmeleri için hem başkaları bizi kendi tarafına çekmesinner deyne gagauzların soyacını yazma proekti. Bu işe bütün Dünyadan arhivistleri,dilcileri,arheologları,istorikleri hem başkalarını katmaa laazım. (var nice onlaynda)

11.Ana dilimizi rusçadan,bulgarcadan,rumuncadan hem başka dillerden paklamak proekti.Bu proekte dilciler folklöristlerle barabar bütün muzikayı,maaneleri,masalları,piitleri hem başka halkımızın zenginini gözden geçirsinner laazım hem bütün hepsi küülerimizi gezsinner hem eski lafları bulsunnar laazım. Ondan soram yeni sözlükler, kiyatlar hem bilim uurunda isler çıksınnar hem yapılısınnar laazım.

12. Üüsek uurda Ana dilimizde modern çizgi filmleri, istoriya filmleri hem sıradan filmler proektleri.

13. Gagauz Metropoliyasını açmak proekti.Orada PopazlarımızAna dilimizde dua etsinner laazım.

14. El zanaatçılarımızın mallarını satmak için tükannar açmak proekti.

15. Milli imeklerimizde restoranlarını açmak proekti.

16.Gagauz Erin kultura bakannın saytını açmak proekti.

“Gagauzca-Ruŕa-Moldovanca Sözlük” ün 50. yılına adanmıŕ
“Gagauziya: dil, istoriya, kultura” adlı Halklararası bilim-praktika konferenşiyası

Dil bir temeldir! Dil olmazsa , dil salt ev gibi Gagauz Eri gider , ama bütün gagauzlar yeriip bu Dünyadan millet olarak silinip gideerler.

Koruyalım Ana dilimizi! Koruyalım Ruhumuzu! Yaşayalım hem yaşatalım
GAGAUZLUUMUZU!